

บทสรุป

การศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าของป่าในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ได้มีจุดเริ่มต้นมาจากความพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่า การค้าของป่านับเป็นกิจกรรมทางการค้า ที่ดำรงความสำคัญให้แก่อยุธยามาเป็นเวลานานนับศตวรรษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เป็นแรงผลักดันอันสำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งอิทธิพลต่อการก่อตัวของอาณาจักรอยุธยา ซึ่งถือกำเนิดขึ้นมาในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 19 บนรากฐานของการเป็นเมืองท่าค้าขายทางทะเล ซึ่งเท่าที่ผ่านมาก็ปรากฏว่า ได้มีผู้พยายามให้คำอธิบายว่าด้วยคุณสมบัติของการเป็นเมืองท่าค้าขายทางทะเล แตกต่างกันไปในหลายลักษณะ เพื่อมุ่งที่จะเปิดเผยถึงสถานภาพที่ชัดเจนที่สุดของอยุธยา ซึ่งมักถูกมองว่าเป็นเมืองท่าที่อื่นอยู่บนฐานะที่ค่อนข้างจะหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเป็นเมืองท่า ซึ่งเป็นศูนย์รวมสรรพสินค้าจากนานาชาติ เช่นเดียวกับมะละกา หรือการเป็นศูนย์กลางในการติดต่อค้าขายกับตลาดทางตะวันออก โดยเฉพาะจีนและญี่ปุ่น ทั้งนี้รวมถึงบทบาทการเป็นผู้ส่งออกสินค้าทางด้านการเกษตร ประเภทเครื่องเสียบึ่งอาหาร ไปเลี้ยงเมืองท่าที่ตั้งอยู่ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

งานวิจัยเรื่องนี้ก็ได้ปฏิเสธฐานะของอยุธยา ตามเงื่อนไขที่ได้กล่าวมาข้างต้น หากแต่ต้องการจะเสนอให้เห็นว่า รากฐานประการสำคัญที่สุดที่ผลักดันให้อยุธยาสามารถพัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นเมืองศูนย์กลางการค้า ในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา และยังเป็นเมืองท่าพาณิชย์กรรมที่ปรากฏความสำคัญโดดเด่น อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการค้าของป่า ซึ่งกล่าวได้ว่า กิจกรรมการค้ากับต่างประเทศของอยุธยา ได้เปิดฉากขึ้นด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์ทางด้านการค้ากับจีนเป็นหลัก โดยอาศัยโภคทรัพย์ที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ในแผ่นดิน ซึ่งได้แก่ ผลิตผลธรรมชาติจำพวก "ของป่า" เป็นสินค้าหลักที่อยุธยาส่งขายให้แก่ตลาดประเทศจีน และนับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา กิจกรรมการค้ากับต่างประเทศของอยุธยา ก็ได้ผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับการค้าของป่า ซึ่งเป็นรากฐานที่นำความเจริญมั่งคั่งมาสู่อยุธยา และนอกจากนั้นก็

ยังมีส่วนอย่างสำคัญในการชี้ให้เห็นว่า บทบาทที่แท้จริงของอยุธยาซึ่งแตกต่างไปจากเมืองท่าอื่นๆ ที่กระจายตัวอยู่ทั่วไปในเขตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็เห็นจะไค้แก่ การเป็นเมืองท่าที่เป็นแหล่งรวมสินค้าของป่า และพร้อมกันนั้นก็เป็นศูนย์กลางสำคัญ ที่ทำหน้าที่กระจายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไปสู่ตลาดนานาชาติ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อกาลผ่านพ้นมา อยุธยาสามารถขยายเครือข่ายการค้าของป่าผูกพันอย่างเหนียวแน่นกับ ตลาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ทางปากสมุทรซีกตะวันออก ซึ่งไค้แก่ ตลาดจีนและญี่ปุ่น ส่วนทางค้ำปากสมุทรซีกตะวันตก อยุธยาก็ไค้สร้างความสัมพันธ์กับตลาดอินเดีย, ตะวันออกกลาง และตลาดยุโรป นอกจากนี้ก็ยังหมายรวมไปถึงตลาดรายย่อยๆ ที่ตั้งอยู่ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวไค้ว่า การคลี่คลายขยายตัวของการค้าของป่า ซึ่งดำเนินไปในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 21 และต่อเนื่องถึงพุทธศตวรรษที่ 22 นี้ ไค้เป็นวิถีทางที่นำมาซึ่ง โภคทรัพย์และความมั่งคั่งเข้าสู่แผ่นดินเป็นจำนวนมากมายมหาศาล และนอกจากนั้นก็ยังเป็นรากฐานสำคัญที่เกื้อหนุนให้ อยุธยาสามารถดำรงรักษารฐานะของการเป็นเมืองท่าค้าขายทางทะเล ที่คงลักษณะโดดเด่นสืบมา จนกระทั่งเข้าสู่ศตพุทธศตวรรษที่ 23 ซึ่งตกอยู่ในราวช่วงปลายสมัยอยุธยา จากการศึกษาเท่าที่ผ่านมาทำให้พบว่า การค้าของป่าไค้เริ่มคลายความสำคัญลงในช่วงนี้ และพร้อมกันนั้นการค้าข้าวก็ไค้ขยายตัวขึ้นมาแทนที่ ทั้งนี้เนื่องจากการเกิดทุพภิกขภัยอย่างรุนแรงขึ้นภายในประเทศจีน ซึ่งส่งผลทำให้รัฐบาลจีนต้องปรับเปลี่ยนนโยบาย หันมาสั่งซื้อข้าวเป็นสินค้าหลักเข้าประเทศ

แต่เนื่องจากขอบเขตการศึกษาของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ไค้มุ่งความสนใจไปที่การศึกษาถึง พัฒนาการของการค้าของป่าในประวัติศาสตร์อยุธยาเป็นประเด็นหลัก และข้อที่สำคัญยิ่งก็คือ ทำให้พบว่า การที่จะค้นหาคำตอบบางคำตอบ คอปัญหาที่ยังเป็นข้อถกเถียงเกี่ยวกับ การก่อตัวและการดำรงอยู่ของอาณาจักรอยุธยา ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานกินระยะเวลาถึง 417 ปีนั้น ก็อาจทำความเข้าใจไค้ทางหนึ่ง ด้วยการศึกษาถึง พัฒนาการของการค้าของป่า ซึ่งเป็นเรื่องที่สามารถนำสู่ความเข้าใจไค้อย่างชัดเจน ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการมองจากแง่มุมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการมองในเงื่อนไขของการเป็นสังคมเกษตรกรรม การรวมศูนย์อำนาจในทางการเมือง หรือ

ประเด็นที่เกี่ยวกับความสืบเนื่องทางค่านิยมวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามก็ คำนึงถึงข้อเท็จจริงต่างๆ เหล่านี้ล้วนจำเป็นที่จะต้องนำมาประกอบกันเข้า เพื่อสร้างภาพความเข้าใจที่สมบูรณ์ ไม่ควรที่จะมองข้าม หรือละเลยประเด็นใดประเด็นหนึ่ง โดยเฉพาะในเรื่องของการค้าของป่า ซึ่งนับได้ว่าเป็นคำอธิบายที่มีความหมายอย่างลึกซึ้ง ต่อการก่อตัวของอาณาจักรอยุธยา และนับเป็นอีกก้าวหนึ่งของความพยายาม ในการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอยุธยา ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังมิได้มีผู้ใคร่ทำการค้นคว้าอย่างเจาะลึกมาก่อนหน้านี้

สำหรับความจำกัดตัวของงานวิจัยเรื่องนี้ ก็เห็นจะได้แก่ ขอบเขตของหัวข้อเรื่องที่ต้องการจะนำเสนอ ซึ่งมุ่งศึกษาแต่เฉพาะเรื่องของการค้าของป่าเป็นสำคัญ ในขณะที่เดียวกันกับที่อยุธยาก็ยังมีการค้าในแขนงอื่นๆ ซึ่งมีได้มีส่วนเกี่ยวพันโดยตรงกับประเด็นหลักของเรื่องที่ต้องการจะเสนอ เป็นต้นว่า บทบาทของอยุธยาในด้านการค้าสินค้าทางการเกษตร การเป็นคนกลางในการติดต่อค้าขายกับจีน ตลอดจนการเป็นเมืองท่าที่เป็นศูนย์รวมสินค้าจากนานาชาติ แต่เนื่องจากงานวิจัยเรื่องนี้ได้วางขอบเขตการศึกษา ที่จำกัดอยู่แต่เฉพาะเรื่องของการค้าของป่า จึงทำให้ไม่อาจให้ความเข้าใจที่ครบถ้วน เกี่ยวกับภาพรวมของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอยุธยา ซึ่งเป็นเรื่องที่สามารถจะทำความเข้าใจได้หลายทาง และงานวิจัยเรื่องนี้ก็เป็นเพียงอีกจุดหนึ่งของความพยายามที่จะนำไปสู่การทำความเข้าใจ การคลี่คลายของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอยุธยา และพร้อมกันนั้นก็เปิดทางไปสู่การศึกษาในลักษณะอื่นๆ ต่อไป เนื่องจากยังมีประเด็นที่น่าสนใจให้คนคว้าและแสวงหาคำตอบอยู่อีกมาก.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

